

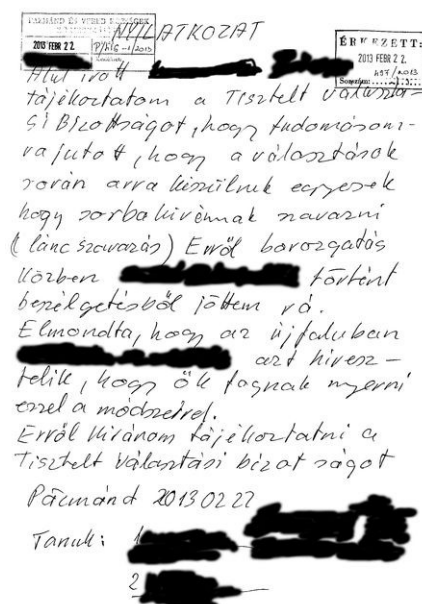
dr.Klotz Péter: Az átlátható falu

a pázmándi önkormányzat kezdeményezései a szervezeti működés átalakítására

1. Előzmények Pázmádon

Pázmánd mintegy 2100 fős Fejér megyei község. A Székesfehérvártól 20 kilométerre, az M7-es autópálya mentén fekvő települést ezer évvel ezelőtt Szent István király adományozta Hont és Pázmány lovagoknak, nevét is ez utóbbiról kapta. Jó közlekedésének és kellemes fekvésének köszönhetően az elmúlt években számos újonnan betelepülő fiatal párnak adott otthont. A beköltözési hullám számos előnnyel járt a településre nézve, ugyanakkor feszültségekhez is vezetett a korábbi és az új lakosok között. Nagyobb volt azonban az ellentét a húsz évig regnáló polgármester és hívei, illetve a polgármester tevékenységével elégedetlen helyi ellenzék között.

A lappangó feszültség 2010-ben, az önkormányzati választások alkalmával tört felszínre. Az intenzív, szórólappokkal és plakátokkal is támogatott kampány a személyeskedéstől sem volt mentes, mindkét oldalon súlyos vádak hangzottak el a másikkal szemben. Végül a korábbi polgármester utódjává dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónikát, a jogász és PR-szakértő végzettségű polgármester-jelöltet, háromgyermekes édesanyját választották meg a község lakói. Az új polgármester munkáját jelentősen megnehezítette, hogy a hatfős önkormányzati testületben a volt polgármester támogatói maradtak többségben, ami folyamatos feszültségekhez vezetett a polgármester és a képviselő-testület között. A feloldhatatlannak látszó ellentétek miatt a képviselő-testület végül 2012 novemberében önfeloszlatásáról döntött. Az időközi választást 2013. február 24-ére írták ki, azonban addigra a település a régi és az új polgármester támogatói között két részre szakadt, egy helyi hírportál állítása szerint „a helyzet már kimondottan súlyosnak nevezhető”.¹

A handwritten letter on a grid background. At the top left is a stamp: 'PÁZMÁNDI ÖNKORMÁNYZAT', '2013 FEB 22', '1976-2013'. At the top right is another stamp: 'ÉRKEZETT: 2013 FEB 22', 'ASZ / ACS', '1976-2013'. The text is handwritten in black ink. It starts with 'Tájékoztatom a Tisztelt Választási Bizottságot, hogy tudomásomra jutott, hogy a választások során arra kerültek eszre, hogy sorbalívemnek nevezni (láncszavazás) Eről borozgatás közben történt bejegyzésből jöttek ró. Emondta, hogy az új felületen azt hívezz felik, hogy ők fognak nyerni ezzel a módszerrel. Erről kívánom tájékoztatni a Tisztelt Választási Bizottságot Pázmánd 2013.02.22'. Below the text are two redacted names: 'Tanak: 1. [redacted]' and '2. [redacted]'. There are also some illegible handwritten notes and a signature at the bottom.

A választások előtt közvetlenül számos híresztelés terjedt a településen arról, hogy a választással kapcsolatban egyesek visszaélésre készülnek. A hivatkozott hírportálhoz került levél írója arról számolt be a helyi választási bizottságnak, hogy „borozgatás közben” szerzett ismeretei szerint a választások eredményét láncszavazás útján próbálják befolyásolni. A beszámoló szerint hatalmas indulatok feszültek egymásnak a településen. A faluban azt beszéltek, hogy a posztért újra induló polgármester szórólappjait kilopták a postaládákból, és többen tartottak tőle, hogy a választások előtti éjszaka ismét visszateszik azokat, hogy az éjféltől beálló kampánycsendre hivatkozva meg lehessen támadni a választási bizottságnál az eredményt. A választással kapcsolatban – amely az előző napok felfokozott hangulatához képest nyugodtan folyt le – még további két bejelentés érkezett: valaki a helyi tévében a kampányfilmek hosszát kifogásolta,

1 nzp: Botrány Pázmádon? <http://fehervar.hir24.hu/fehervar/2013/02/23/botranypazmandon/>

míg a médiahatóság az egyik közösségi oldalt is betiltotta be az ott található bejegyzések durvasága miatt.

A megtartott időközi választás igen aktív részvétel mellett zajlott, a szavazásra jogosult választópolgárok összesen 72%-a, azaz 1210 ember adta le a voksát a polgármester- és képviselőjelöltekre. A két polgármester-jelölt között végül 46 voks döntött, dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónikára 620, míg Kutai Tiborra, az újra induló korábbi polgármesterre 574 szavazat érkezett. A 2010-ben megválasztott polgármester újraválasztása mellett támogatói többségbe kerültek a képviselő-testületben is.

Az új képviselő-testület megalakulását követően Majdán Károly, Pázmánd község díszpolgára e szavakkal köszöntötte az új testületet: *„A Képviselő testület korábbi felosztása és az új képviselő testületi választás, nagy tanulság volt mindenki számára! Sokan örültek, sokan csalódtak. Egyet tudni kell! Minden ember egyformán, egyenlőnek születik ezen a földön! Később mindenki más lesz, tehát más, más módon kell az embereket megközelíteni! Meg kell hallgatni mindenki véleményét, érteni álláspontjukat, de gyűlölni, haragudni nem szabad, mert az rossz tanácsadó! - A rosszról le kell beszélni az embert, és ha lehet, meg kell győzni a jóról és ha tudunk segítsünk egymáson, mert egy hajóban utazunk! Ma nekem, holnap neked kell a segítség! Az összefogásban van az erő, a családban és a nagy közösségben egyaránt. - Pázmánd lakosságának a választáshoz való hozzáállásukat pozitívnak tartom, mert nagy számban részvételüket nyilvánították. Kívánom, hogy a megválasztott képviselő testület tagjai ne éljenek vissza a falu bizalmával és alázattal szolgálják a köz jó érdekeit! Mert »a közéleti munkát tiszta kézzel, hideg fejjel és meleg szívvel kell végezni« majd szeretni az embereket. Tiszta szívből jó munkát és minden jót kívánok!”²*

2. A választások után

A 2014-es önkormányzati választásokat követően azonban az indulatok csak lassan csillapodtak. Bár az új polgármester és támogatói a képviselő-testületben többségben voltak, a korábbi polgármester és két támogatója az új testületnek is tagja lett. Ez komoly feszültséghez vezetett, az ülések egy része továbbra sem volt mentes a személyeskedő, régre visszanyúló vitáktól. A felek eltökéltségére jellemző, hogy a 2010-es választási kampányhoz kapcsolódó, személyiségi jogok megsértésére alapozott kártérítési keresetről, amelyet a Székesfehérvári Törvényszékhez nyújtottak be, a Fővárosi Ítéletábrlát követően 2014 februárjában végül a Kúria hozott jogerős, egy korábbi önkormányzati képviselőt a személyiségi jogok megsértése miatt részben marasztaló ítéletet.³ A sokáig elhúzódó pereskedés igazságszolgáltatás helyett bőven adott muníciót mindkét félnek a további politikai csatározásokhoz.

A fel-fellángoló vitáknak, vádaskodásoknak elsősorban a tényekre alapozott érveléssel lehetett elejét venni. Az új polgármester – mondván, hogy neki nincs takargatni valója – ezért

² <https://www.facebook.com/pages/P%C3%A1zm%C3%A1nd-K%C3%B6zs%C3%A9gF%C3%B3rum/-172046989603720>

³ A Kúria Pfv.IV.21.598/2013/6. számú anonimizált ítélete a <http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> honlapon érhető el.

arra törekedett, hogy az önkormányzat működésére vonatkozó adatok, információk minél teljesebb köre legyen elérhető az interneten, és a helyi lakosok maguk tudják eldönteni, hogy a rendelkezésre álló tények, adatok értelmezése során melyik fél álláspontját tartják elfogadhatónak.

Az újraválasztott polgármester és az őt támogató képviselő-testület egyik legfőbb célja emellett alkalmasságuknak, rátermettségüknek parttalan viták helyett konkrét eredményekkel való bizonyítása volt. Ennek legfőbb eszközeként a jó önkormányzás gyakorlati megvalósítására, a helyi társadalomnak a döntésekbe való széles körű bevonására, valamint a helyi közszolgáltatások fejlesztésére törekedtek.

2.1. Az önkormányzat működésének átalakítása

A helyi politikai nézeteltérések rossz hatással voltak a települési közigazgatás teljesítőképeségére. A 2010–2014 közötti időszakban egymást váltották a jegyzők, a polgármesteri hivatalban dolgozók közül sokan távoztak. A polgármester és a testületi kisebbség közötti villongások, a hiányos szabályzatok és a tisztázatlan felelősségi viszonyok hátrányosan befolyásolták a kötelező feladatok ellátását és a szabályszerű működést.

A hangos vitáktól talán nem függetlenül az Állami Számvevőszék 2013-ban vizsgálatot indított Pázmánd Község Önkormányzata működésének ellenőrzésére. A 2012. január 1. és december 31. közötti időszakra kiterjedő ellenőrzés célja annak megállapítása volt, hogy a belső kontrollrendszer elemeinek kialakítása, a pénzügyi folyamatokban kulcsszerepet betöltő teljesítésigazolás és érvényesítés, valamint a belső ellenőrzés szabályos működése biztosította-e az önkormányzatnál a közpénzfelhasználás szabályosságát, hozzájárult-e az értéket teremtő rend követelményének érvényesüléséhez. A megfelelően kiépített és működtetett belső kontrollrendszer jelentősége elsősorban abban áll, hogy lényegesen csökkentheti a korrupciós kockázatokat, nélküle nem valósítható meg a közpénzek, a közvagyon szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes felhasználása.

A vizsgálatot lezáró, 2014 májusában publikált jelentés⁴ számos hiányosságot tárt fel, hat oldalon keresztül sorolja a polgármesternek és a jegyzőnek a hiányosságok kiküszöbölésével kapcsolatos feladatait. A legfontosabb, hogy az önkormányzatnál 2012-ben működő belső kontrollrendszer összességében nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak. A jelentés szerint a kontrollkörnyezet, a kockázatkezelési rendszer, a kontrolltevékenységek, az információs és kommunikációs rendszer, valamint a monitoring rendszer kialakítása nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak, mert a körjegyző a körjegyzőségi feladatok ellátásának részletes belső rendjét és módját szervezeti és működési szabályzatban nem állapította meg, nem készítette el a szabálytalanságok kezelésének eljárásrendjét, az ellenőrzési nyomvonalat, a kockázatkezelési rendszert nem alakította ki. A körjegyző a kötelezően közzeendő adatok

⁴ Állami Számvevőszék: Jelentés az önkormányzatok belső kontrollrendszere kialakításának, egyes kontrolltevékenységek és a belső ellenőrzés működésének ellenőrzéséről Pázmánd (14077) 14–20. oldal <http://www.asz.hu/jelentes/14077/jelentes-az-onkormanyzatok-belső-kontrollrendszeré-kialakításának-egyes-kontrolltevékenységek-es-a-belső-ellenorzes-mukodesenek-ellenorzeserol-pazmand/14077j000.pdf>

nyilvánosságra hozatalának rendjét nem határozta meg.⁵ Az ellenőrzésről készült jelentés a nyilvánosság biztosításával kapcsolatos hiányosságként rögzítette, hogy a körjegyző

- nem alakított ki olyan rendszert, amely biztosítja, hogy a megfelelő információk a megfelelő időben eljussanak az illetékes személyekhez;
- nem készítette el a körjegyzőség adatvédelmi és adatbiztonsági szabályzatát;
- a kötelezően közzéteendő adatok nyilvánosságra hozatalának rendjét nem alakította ki, és a közérdekű adatok megismerésére irányuló igények teljesítésének rendjét nem szabályozta;
- az iratkezelési szabályzatot nem a Magyar Nemzeti Levéltár és a Kormányhivatal engedélyével adta ki.⁶

Az Állami Számvevőszék jelentésében foglaltak kijavítására – új körjegyző közreműködésével – intézkedési terv készült. A szabályozott működés érdekében 2013–2014-ben elkészítették és elfogadták a munkavédelmi, a tűzvédelmi, a teljesítményértékelési, az informatikai, a gazdálkodásai, a közszolgálati adatvédelmi, az informatikai biztonsági, a FEUVE, valamint a közérdekű adatok megismerésére irányuló kérelmek kezeléséről és a kötelezően közzéteendő adatok nyilvánosságra hozatalának rendjéről szóló szabályzatot, az ellenőrzési nyomvonal, a szabálytalanságok kezelésének eljárásrendje, valamint a Hivatásetikai alapelv és etikai eljárás szabályait.

Az önkormányzat szabályszerű működésének helyreállítása és közel negyven szabályzat felülvizsgálata fontos előrelépés volt, ugyanakkor ez más területeken is érdemi változást hozott. Ilyen volt például a helyi civil szervezetek támogatása, amit az Állami Számvevőszék ugyancsak erős kritikával illetett. A támogatás feltételeit 2015-ben már önkormányzati rendelet rögzíti, amely azt is előírja, hogy – támogató döntés esetén – az önkormányzat és a civil szervezetek közötti támogatási szerződésnek milyen tartalmi elemei vannak. A civil szervezetek támogatására vonatkozó pályázati felhívást⁷ az önkormányzat határozattal hagyta jóvá és tette közzé honlapján. A pályázat és a források átlátható felhasználását rögzíti az a pont, amely szerint *„A támogatási szerződés megkötését követően a támogatás kedvezményezettjének neve, a támogatás összege és a támogatási cél Pázmánd község hivatalos internetes honlapján közzétételre kerül a támogatási szerződés aláírását követő 15 napon belül”*.⁸ A pályázó köteles az önkormányzattal a támogatási szerződés megkötésétől számított 30 napon belül együttműködési megállapodást kötni. Ennek főbb tartalmi elemei

5 Állami Számvevőszék: Pázmánd belső kontrollrendszerének ellenőrzése – Összefoglaló a sajtó számára <http://www.asz.hu/sajto-osszefoglalo/1407/osszefoglalo-a-sajto-szamara-pazmand-kozseg-onkormanyzata-belső-kontrollrendszere-kialakitasanak-egyes-kontrolltevekenysegek-es-a-belső-ellenorzes-mukodesenek-ellenorzeserol/14077-pazmand-bk.doc>

6 Állami Számvevőszék: Jelentés az önkormányzatok belső kontrollrendszere kialakításának, egyes kontrolltevékenységek és a belső ellenőrzés működésének ellenőrzéséről Pázmánd (14077) 26. oldal

7 Pályázati kiírás civil szervezetek 2015. évi támogatására <http://pazmand.hu/hirek/palyazati-kiiras-civil-szervezeteknek/>

például a felek közös akarata az együttműködésre, ennek területei és a megvalósítás módja, az egymás ülésén való kölcsönös képviselő meghatározása, a kölcsönös támogatás és segítség a község fejlesztésében, a szolgáltatások minőségének elősegítésében, a közigazgatási feladatok szervezésében. Az önkormányzat a pályázattal kapcsolatban a jegyző útján konzultációs lehetőséget is biztosít.

A település a hivatkozott ÁSZ jelentés szerint 264 030 000 forint bevételt ért el 2012-ben. Bár az önkormányzatot nem veti fel a pénz, gazdálkodása mégis stabilnak mondható. Hitelük 483 000 forint volt 2012-ben, míg költségvetési tartalékuk 22 millió forint. A kiegyensúlyozott költségvetési helyzet egyik oka, hogy az újonnan megválasztott polgármester segítségével 2010-ben létrejött egy helyi szakemberekből álló adósságkezelő-tanácsadó testület, amelybe a legnagyobb helyi adózók kaptak meghívót. Közgazdász, befektető, adótanácsadó, pénzügyi szakember, könyvelő, közigazgatási, informatikai céget vezető szakember jött el, egymástól is hallottak újdonságokat, de – immáron településfejlesztési tanácsadó testület néven – elsősorban a településnek segítettek, segítenek ingyen és bérmentve. Ezen túl az önkormányzat próbálja átalakítani a hivatal működését is annak érdekében, hogy ne függjenek a csekkektől, ne papír alapú legyen az ügyintézés. A működés átalakítására vonatkozó törekvések eredményeként, részben az önkormányzat anyagi támogatásával az elmúlt években több olyan projekt is indult, amely a helyi erőforrásokra építve, innovatív módon tette vonzóvá a települést a helyi lakosok és a környéken lakók számára egyaránt.

2.2 Közösségteremtés önkéntesek bevonásával

Pázmánd kistelepülés, mégis elmondhatja, hogy különösen erős a helyi civil társadalom. A közösségteremtő önszerveződést az önkormányzat is támogatja, a település honlapján egymást érik a közösségi rendezvények és az önkéntes szerveződések programjai. A községben 135 éve alakult meg az Önkéntes Tűzoltó Egyesület, de megtalálható itt a helyi Polgárőr Egyesület, a Pázmándi Lövész Klub, az Őszirózsa Nyugdíjas Klub, a Tere-Fere Klub is. Az önkormányzat honlapja szerint összesen 21 civil szervezet, alapítvány működik a településen.

A helyi közösségi életről és a település eseményeiről a Pázmánd TV számol be heti rendszerességgel. A televízió külön honlappal (<http://pazmandtv.hu/>) is rendelkezik, anyagai online is elérhetőek, közvetítést nyújt az önkormányzati képviselő-testület üléseiről, továbbá saját, rendszeresen frissülő bloggal is rendelkezik.

Az önkormányzat és a lakosok közötti hatékonyabb kommunikációt és a közszolgáltatások javítását szolgálja az egyedülálló utcabizalmi hálózat. A település meghatározott utcáiért felelős utcabizalmik – összesen hat fő – önkéntesként közreműködnek a helyi lakosok tájékoztatásában, kisebb közösségi feladatok (pl. karácsonyi alma szétosztása, tűzifa-igénylések kitöltése, benyújtása, síkosságmentesítés) ellátásában.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az önkéntes tevékenység társadalmi elismerése céljából megalapította a Pro Voluntarius díjat, amelyet azon két szervezet és két

magánszemély kaphat meg minden évben, akik kiemelkedő tevékenységükkel hozzájárultak az önkéntesség kultúrájának elterjesztéséhez. 2013-ban a díjat Pázmánd Község Önkormányzata nyerte el. A budapesti díjátadóra a polgármestert elkísérték a helyi társadalmi szervezetek képviselői is, „*akik nem miniszteri kézfogásért, hanem felebaráti szeretetből tettek mindent...*”⁹

Dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónika polgármester e szavakkal foglalta össze a település sikerét: „*Egy fenntartható világot, addig nem lehet teljesen megvalósítani, amíg képe meg nem jelenik sok ember gondolataiban. A jövőképpen sok embernek kell dolgoznia, amíg teljessé és meggyőzővé válik. Önkéntességgel gazdasági és szociális jólét, fejlődés teremthető. Ahol a közösség korhatár nélkül alkotójává, megálmodójává válik életterének, közjót teremt magának, létrehozza önszerveződő társadalmát. Ez Pázmánd!*”¹⁰

2.3. Családbarát önkormányzat

Egy település számára, ha meg akar maradni, és meg akarja tartani és fejleszteni oktatási intézményeit, különösen fontos a gyermeket vállaló családok támogatása. A pázmándi önkormányzat e területen különösen szép eredményeket tudhat magáénak. A fiatal családok első lakáshoz jutását 200 000 forinttal segítik, ami lakásvásárlásra és lakásfelújításra egyaránt fordítható. Kérelmet 40 év alatti párok adhatnak be.

Az önkormányzat gyermekek iránti elkötelezettségét mutatja az a kedves szokás is, hogy ha a településen fiúgyermek születik, kék, ha lány, akkor rózsaszín zászlót tűznek ki a polgármesteri hivatal épületére.

A gyermekes családok támogatására a településen az ország egyik legolcsóbb családi napközije működik, térítési díja a mindenkori GYED összegéhez igazodik. A polgármesteri hivatalban gyermeksarkot létesítettek, az óvodában is a gyerekek nyelvtanulását segítik. Az óvoda telkén gyógynövénykertet hoztak létre, hogy a természet szeretetét minél előbb megtapasztalják a gyermekek, ezen túl az óvodai úszásoktatást teljes mértékben az önkormányzat finanszírozza.

A gyermekekért végzett munka elismeréseként a Nagycsaládosok Országos Egyesülete Pázmánd Önkormányzatának 2012-ben „Családbarát Önkormányzat” Díjat adományozott.¹¹ Az alapítók azon önkormányzatokat kívánják e kitüntetésben részesíteni, melyek minden eszközzel támogatni igyekeznek a helyi közösség erősödését, a generációk együttműködését, a fiatalok helyben maradását. A díjazottakra a helyi közösségek és az egyesület szakértői tesznek javaslatot. A Nagycsaládosok Országos Egyesülete a díj odaítélése kapcsán többek között olyan szempontokat vesz figyelembe, mint az önkormányzat érdemi lépései a gyermekeket nevelő családok érdekében, családbarát városfejlesztés, akadálymentesítés,

⁹ <http://pazmand.hu/hirek/pro-voluntarius-dijas-pazmand-onkormanyzata/>

¹⁰ i. m.

¹¹ http://www.noe.hu/sajtoszoba/csaladbarat_onkormanyzatok/

családbarát szolgáltatások, közlekedési lehetőségek, fiatal családok támogatása, gyermekvállalást segítő programok. Ezen intézkedések mintául szolgálhatnak más önkormányzatok számára is.¹² A 2012-es évben elért sikert követően a 2013-as „Családbarát Önkormányzat” Díj átadójának Pázmánd adott otthon.

2.4. Mesefalu projekt

Pázmánd község 2011 vége óta otthont ad egy gyarapodó közösségnek, amelynek tagjai elhatározták, hogy a természetközelség, a környezetvédelem, az öfenntartás és a hálózaton kívüliség elvei mentén szeretnék szervezni az életüket. Céljuk nem egy világtól elkülönült ökofalu létrehozása volt, hanem az, hogy életük tudatos átalakításával, megfontolt, kisebb lépésekkel, a személyes, baráti kapcsolatok tudatos kiszélesítésével haladjanak előre a közösség adottságainak lehető legjobb kihasználásával, az új elemek szerves beépítésével meglévő életviszonyaikba.¹³

Kezdeményezésüket Mesefalunak nevezték el. Nincsen önálló, nagy közös birtokuk, a közösség tagjai a faluban saját házaikban laknak, ugyanakkor erőforrásaik egy részét (pl. kemence, vendégház, átadópon, bevásárló közösség működtetése) a közösség tagjainak használatára ajánlják fel.

A Pázmándi Mesefalu Közösség első nagy, nyilvános közös kezdeményezése a gyermekeknek szánt játszóhely, a Mese Ovi megépítése volt. A helyi tervek alapján, a közösség tagjainak kétkezi munkájával megvalósuló létesítmény a helybeliek, főleg az óvoda vezetése, a szülők és más helyi segítők aktív közreműködésével jön létre. A több ezer használt gumiabroncs újrahasznosításával elkészülő szabadtéri aréna körül játékházakból álló kis falucska épül, és a készítőik reményei szerint iskolapéldája lesz a természettel harmóniában lévő közösségi térnek, az alternatív, földház jellegű építkezésnek, az anyagok újrahasznosításának és az ökológiai lábnyom minimalizálásának, azaz a „földhajó”, (earthship) szemléletnek.¹⁴

A Mesefalu Közösség az elmúlt években több olyan fejlesztést vitt végbe, amely nem csak a közösség tagjainak, hanem a település minden lakójának előnyére és javára szolgált. Közösségi használatra biokertet hoztak létre, környezetbarát megoldásokkal új lakóházak épültek, a helyi virtuális piac létrehozásával és a termékek városi vásárlói közösségekbe vitelével (Nátúrkosár) segítették a helyi termelők munkáját. Bekapcsolták a közösségbe a Természet- és Vadvédelmi Központot, amely oktatással, táborokkal segítséget nyújtott gyermekeknek a környezetvédelemben való bevonására. Elvállalták és folyamatosan biztosítják

12 www.noe.hu/hu/portlet/downloads/download?id=17

13 Gáspár Mátyás: Hétköznapok a Pázmándi Mesefaluban http://offgrid.blog.hu/2013/08/25/hetkoznapok_a_pazmandi_mesefaluban

14 Némethné Czinkóczi Marcsi: Pázmándi Mesefalu <http://www.humusz.hu/kukabuvor/pazmandi-mesefalu>

a helyi újság szerkesztését és kiadását is, és aktív szerepet játszanak az Üvegfalú projekt megvalósításában.

2.5. A közösség, a szakértelem és az elkötelezettség egymásra talál

A pázmándi helyi közélet vitái rávilágítottak arra, hogy a politikai torzsalkodás nem csak a szemben álló felek energiáit köti le, de az önkormányzat működésének leromlásához is vezet, megosztja a közösséget, és akadályozza a fejlesztések megvalósítását. Ugyanakkor a politikai szembenállás csökkenése, a település lakóinak egymás iránti bizalma, valamint a kiegyensúlyozott, átlátható működés megteremti a fejlődés lehetőségeit. Az, hogy ezzel a helyi közösség, az önkormányzat tud-e élni, nagyrészt a helyi kezdeményezőkézségen, a vezetők nyitottságán és elkötelezettségén múlik.

Pázmánd ebből a szempontból szerencsés helyzetben van. A Nemzeti Köszolgálati Egyetem oktatója, egyben a helyi önkormányzatok szervezetfejlesztésének szakértője, Gáspár Mátyás pázmándi lakos, aki aktív szerepet vállal a pázmándi helyi közéletben is. Pázmánd önkormányzati képviselő-testülete, valamint polgármestere ugyancsak elkötelezett az önkormányzati működés szemléletbeli megújítása iránt, és ez számos pozitív eredményre vezetett már. Ez a kedvező, befogadó közeg tette lehetővé, hogy a demokratikus működés és az informatikai fejlesztések összhangját megvalósítani igyekvő eDemokrácia Műhely Egyesület tervezett Üvegfalú Projektje Pázmádon nem csak jó fogadtatásra, de aktív, elkötelezett támogatásra is talált.

3. Az Üvegfalú projekt

A helyi közélet átláthatóságának, a helyi döntéshozók elszámoltathatóságának alapja a döntésre vonatkozó információk hozzáférhetősége és naprakészsége. Ez a mindennapi gyakorlatban ugyanakkor – főleg a helyi önkormányzatok esetében – nagyon nehezen valósítható meg a gyakorlatban. Általában hiányzik a szakmai tudás, de ennél sokkal nagyobb problémát jelent, ha az önkormányzatok nem tartják fontosnak a működésükre vonatkozó adatok közzétételét, ezt pusztán kötelező, jogszabályok által előírt feladatnak tekintik. Vagyis az átlátható működés megteremtése szükségszerűen együtt jár az önkormányzat és a helyi közösség viszonyának új alapokra helyezésével, ami azonban új, nyitottabb önkormányzati működést is feltételez. Ez a folyamat szükségessé teszi a települési feladatok informatikai hátterének modernizálását is. Legfőbb előnye, hogy a lakosság bevonásával olyan kreatív energiákat szabadíthat fel, amelyek segítségével az önkormányzat tartalmi értelemben is a helyi közösség önkormányzatává válik.

Az eDemokrácia Műhely Egyesület által kezdeményezett Üvegfalú projekt e kihívások kezelésére tesz kísérletet egy mintaprojekt indításával. A cél a teljesen átlátható és korrupciómentes önkormányzat működési modelljének gyakorlati megvalósítása a helyi közösség bevonásával. Már a projekt előkészítése is komoly szakmai kapacitásokat igényelt: a pénzügyi fedezetet a Norvég Civil Támogatási

Alap biztosította, ugyanakkor a kidolgozásában számos, a részvételi demokrácia, az

informatika, az információs szabadság és a kommunikáció területén jártas szakértő is közreműködött. Az egyéves, 2014. szeptember 1. és 2015. augusztus 31. között megvalósuló projekt¹⁵ több ütemre osztható:

1. Előkészítő szakasz: célja a szakmai konzultációk lefolytatása Pázmánd község lakosaival, valamint a projekt végrehajtásában érintett civil szervezetekkel és szakértőkkel annak érdekében, hogy a megvalósítás során lehetővé váljon igényeik és elvárásaik, javaslataik megismerése, figyelembevétele.
2. Technikai fejlesztések: a települési folyamatok megismerését követően az átláthatóság magasabb szintjét megvalósító informatikai fejlesztések megvalósítása, különös tekintettel a közzétételi kötelezettségek megvalósítására és a település honlapjának átalakítására. Jogtisztaszoftverek, programok kerültek beszerzésre a teljes hivatali szervezet részére több millió forint beruházással.
3. Személyi feltételek biztosítása: Fiatal magasan képzett, az újdonságokra nyitott hivatali dolgozók, és a munkájukat koordináló jegyző felkészítése.
4. Disszemináció: a projekt során felhalmozott tudás és tapasztalat megosztása 70 különböző településen tevékenykedő civil szervezet képviselőjével annak érdekében, hogy aktív szerepet vállaljanak a helyi önkormányzat átláthatóbb működésének elősegítésében.
5. Tájékoztatási kampány: országos kreatív médiakampány megvalósítása, amelynek célcsoportja az ország teljes lakossága.
6. Szakmai kutatások: az önkormányzatok átláthatóságának felmérése 300 település honlapjának vizsgálatával, minősítési rendszer kidolgozása.

A projekt költségvetése összesen 19 000 euró, azaz mintegy 6 millió forint.

A projekt előkészítésében a legnagyobb kihívást a helyszín kiválasztása jelentette. A jogszabályok a közzétételi kötelezettség vonatkozásában nem tesznek különbséget az önkormányzatok között, így a projekt végrehajtása szempontjából a kisebb és nagyobb méretű önkormányzatok egyaránt szóba jöhetnek. Ugyanakkor a kisebb településeken közvetlenebb a kapcsolat a település vezetői és a lakosság között, nagyobb a nyitottság, és talán nagyobb az esélye a sikeres együttműködésnek. A kisebb települések esetén ugyanakkor – a kisebb hivatali apparátus és a kevesebb érintett következtében – egyszerűbbek is a munkafolyamatok, így azok könnyebben modellezhetőek.

Nem volt egyszerű olyan települést találni, amelyik vállalta volna mind a szoros együttműködést, mind az önkormányzati tevékenység teljes nyilvánosságának biztosítását. Az egyesület több települést is megkeresett a projekt befogadása érdekében, de sokáig elutasításban részesültek. László János, az eDemokrácia Műhely Egyesület elnöke szerint „Az elutasításokat többnyire a felmerülő pluszmunkával, különböző kifogásokkal indokolták, de érezhető volt, hogy valójában a sokat hangoztatott átláthatóság gyakorlati kivitelezésétől ódzkodnak”.¹⁶ Végül Pázmánd lett az ideális együttműködő partner a modell megvalósításában, jelentős mértékben a település átlátható működés iránt elkötelezett polgármesterének, dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónikának köszönhetően. A polgármester álláspontja szerint nekik semmi takargatnivalójuk nincs, ezért – a képviselő-testület

15 <https://norvegcivilalap.hu/hu/tamogatott/8163>

többségének, valamint a polgármesteri hivatalnak a támogatásával – vállalták, hogy a kísérleti projektet befogadják.

3.1. A projekt kezdeti lépései

Bár a projekt végrehajtása jelenleg még csak félidőnél jár, mégis számos, eddig megvalósított eredménye ígéretesnek, szélesebb körben is alkalmazhatónak tűnik.

Az Üvegfalú projekt első, nagyobb nyilvánosság előtti bemutatkozására 2014. november 26-án lakossági fórum keretében került sor a pázmándi Hét Forrás Művelődési Házban. A rendezvényen a település vezetői mellett jelen voltak a projekt közreműködői, szakértői, valamint 20–30 fő érdeklődő helyi lakos. Gáspár Mátyás, a Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem Pázmádon élő fejlesztő projektvezető munkatársa hangsúlyozta, hogy a közéletet megmérgezi a hírszegénység, információszegénység, és ebből táplálkozik a gonosz pletyka. Azért is kiemelten fontos a közérdekű információk közzétételével foglalkozni, mert amint megszólalnak a számok, a költségvetés vagy a tények, elhallgatnak ezek a múzsák. Jelenleg egyetlen közintézmény sem felel meg teljes mértékben a közzétételre vonatkozó törvényi kötelezettségeknek, és ez ma a kiszolgáltatottság és a korrupció melegágya. László János az eDemokrácia Műhely Egyesület vezetőjeként elmondta: a projektől azt várják, hogy konkrét példán keresztül, a honlap és az alkalmazott szabályok segítségével váljon megvalósíthatóvá az átlátható falu koncepciója. Dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónika polgármester kiemelte, hogy a település részéről is óriási munka kellett, hogy idáig eljussanak. Véleménye szerint mi, magyarok azért vagyunk szegények, mert a korrupció olyan szinten van ma a közigazgatásban, ami miatt nem tudunk kitörni. *„De mi, pázmándiak nem akarunk szegények lenni, és úgy látom, egyre jobb úton járunk.”* A szakértőket ugyanakkor arra kérte, hogy az ördög ügyvédjeként a hibákat keressék, mert az önkormányzat részéről abból tudnak tanulni, és azokat a hiányosságokat tudják kezelni, amelyek felmerültek.¹⁷

A következő konzultációra Budapesten, a Magnet Közösségi Ház konferenciatermében került sor 2014. december 17-én. A résztvevők arról beszélgettek, hogy mit kellene átláthatóvá tenni egy önkormányzatnál ahhoz, hogy garantáltan korrupciómentesen működjön, illetve mindez milyen módszerekkel, milyen kockázatok mellett valósítható meg.¹⁸ A projekt végrehajtásáért felelős eDemokrácia Műhely Egyesület elnöke szerint az elmúlt egy év szenvedélyes közéleti eseményei miatt a társadalom és ennek hatására a kormány is érzékenyebben figyeli a korrupció, az átláthatóság kérdéskörét, így a projekt indítására megfelelőnek tűnik az időpont.¹⁹

16 Szakmai fórum az Üvegfalú programról <http://www.edemokracia.hu/?module=news&action=show-&nid=211520>

17 http://indavideo.hu/video/Uvegfal_u_Projektnyito_forum_Pazmandon_-_2014

18 Madarász Csaba: Szakmai fórum az Üvegfalú programról <http://uvegfa.hu/?p=225>

19 i. m.

Az Üvegfaluhoz kötődő technikai fejlesztések kidolgozása és tesztelése folyamatban van, ugyanakkor a település honlapján – az elmúlt évek szemléletbeli változásának és technikai fejlesztéseinek köszönhetően – már most is számos közérdekű és közérdekből nyilvános adat érhető el. Az Üvegfalú projekt egyik nagy feladata ezen, a törvény szerint kötelezően közzéteendő, illetve önként közzétett adatok nyilvánosságának az egyszerűsített kezelése, illetve kezelhetőségének javítása:

1. Közérdekű adatok

Az önkormányzat honlapján a közérdekű adatok között elérhetők az önkormányzatra vonatkozók: a tevékenység, működés adatai, különös tekintettel az önkormányzati rendeletekre, a testületi ülések meghívóira, az ülések jegyzőkönyveire, valamint az ülésekről készített videókra.

The screenshot shows the website of Pázmánd, Hungary, with the slogan "Otthon a természetben". The main navigation bar includes: HÍREK, ÖNKORMÁNYZAT, POLGÁROK, EGYHÁZ, GAZDASÁG, TURIZMUS, INTÉZMÉNYEK. The page content is divided into several sections:

- PÁLYÁZAT**: Pályázat Civil Szervezeteknek!
- HASZNOS LEHET**: Háziorvosi rendelés, Kádó, (szülőgészek ellátásai), Szendő, Csatornák, (szülőgészek ellátásai), Pálinkák.
- 2014. évi jegyzőkönyvek**: A table listing council meetings with columns for date, description, and status.
- ESEMÉNYEK**: A list of upcoming events with dates and times.

Dátum	Téma	Magánvá	Jegyzőkönyv	Videó
2014. december 8.	Rendes, nyílt Együttes ülés – Veréb			
2014. november 28.	Rendes, nyílt képviselő-testületi ülés			
2014. október 24.	Nyílt alakuló ülés			
2014. október 2.	Rendes, nyílt képviselő-testületi ülés			
2014. szeptember 30.	Nyílt képviselő-testületi ülés			
2014. augusztus 28.	Rendes, nyílt képviselő-testületi ülés			
2014. július 31.	Rendkívüli, nyílt képviselő-testületi ülés			

2. Nyomtatványok, nyilvántartások

Az önkormányzati honlapon elérhetők azok a nyomtatványok, amelyek a helyi ügyek intézéséhez szükségesek, azt elősegítik (pl. egyéni vállalkozó bejelentkezése, bevallás előállított magáncélú párlat után, pályázati adatlap civil szervezetek támogatásához). A nyilvántartások között szerepel például a körzeti földhivatal által kiadott földnyilvántartás valamennyi pázmándi ingatlanról.

3. Hirdetmények

A település honlapján számos hirdetmény érhető el. Kötelező elemként itt szerepel a jegyzői, az óvodavezetői vagy a takarítói állás betöltésére vonatkozó pályázat. Itt érhető el továbbá az önkormányzat közérdekű közleményei is.

4. Gazdasági élet

A honlapon szerepelnek a település vállalkozásai, valamint a turizmusra vonatkozó fontosabb információk (szálláshelyek, látnivalók, falutérkép) is olvashatók.

5. Közérdekű információk

Már a honlap főoldalán láthatók azok az információk, amelyek valamennyi lakos számára kiemelkedő fontosságúak. Így itt olvashatók a házi- és a gyermekorvos rendelési időpontjai, a gyógyszertár nyitvatartási ideje, valamint a falugazdász és a polgármesteri hivatal ügyfélfogadási rendje.

Az Üvegfalú projekt elindításakor a közreműködő szakértők az ötfokozatú skálából kettes szintre értékelték az önkormányzat honlapját a közérdekű, valamint közérdekből nyilvános adatok közzététele tekintetében.

3.2. A helyi adatnyilvánosság kihívásai

Az adatnyilvánosság tekintetében az Üvegfalú projekt célja egyrészt a törvényi követelményeknek való teljes (100%-os) megfelelés, másrészt a törvényi kötelezettségen túlmutató, a helyi közélet érdeklődésére számot tartó adatok nyilvánosságának biztosítása. Az önkormányzat által kezelt valamennyi adat közzétételére vonatkozó jó szándék ugyanakkor

könnyen technikai korlátokba ütközik, különösen egy kistelepülés vonatkozásában. A közzététel nem öncél, hanem azt szolgálja, hogy ezáltal bárki által ellenőrizhető, átlátható legyen az önkormányzat működése. Ebből következően az adatok között lényeges különbség mutatkozik a tekintetben, hogy azok a számonkérhetőséget milyen mértékben támogatják. A célhoz kötöttség elvének ugyanakkor nem csak a közzétételre szánt adatok kiválasztása, hanem a közzététel minősége szempontjából is jelentősége van. A nyilvánosságra hozatal struktúrája, kereshetősége, naprakészsége, adatformátuma, újra-feldolgozhatósága mind olyan szempontok, amelyek lényegesen befolyásolják az önkormányzat átlátható működésre vonatkozó többletvállalását. Ugyanakkor arról sem szabad megfeledkezni, hogy a közzétett adatok információt is hordozzanak az érdeklődők számára, azaz olyan környezetben, tálalásban jelenjenek meg, hogy abból releváns következtetéseket lehessen levonni az önkormányzat működésére vonatkozóan.

A hatályos, közzétételre vonatkozó törvények jelenleg csak az önkormányzatok vagyonának változásával kapcsolatban írnak elő kötelezettségeket, azonban az, hogy ez milyen vagyontömeghez viszonyul, nem kötelezően közzéteendő adat. Ha egy önkormányzat arról számol be, hogy eladott egy lakásként használt ingatlant, ez önmagában viszonylag kevés információt hordoz, legfeljebb az lehet vitatott, hogy az érte kapott vételár reális volt-e, avagy sem. Más megvilágításba helyezi az eseményt, ha az önkormányzatnak összesen két ingatlana van, és ebből az egyiket (az ingatlanállomány 50%-át) adja el. A közhatalmi döntések indokairól és céljairól sokkal többet árul el, ha a döntéshez a közhatalom gyakorlója (jelen esetben a képviselő-testület) indokolást fűznek. Ennek okszerűsége ugyanis lehetővé teszi az érdemi vitát arról, hogy az ingatlan adott áron való adásvétele indokolt volt-e. Nyilvánvalóan más az adásvétel megítélése, ha a vételárra egy életmentő orvosi műszer beszerzése érdekében volt szükség; az önkormányzat egy leromlott állapotú ingatlan eladásával a felújítási kiadásoktól mentesült, vagy az árából az önkormányzat működését finanszírozták. Az adásvétel tényéből, az ingatlanra vonatkozó főbb információkból (fekvés, alapterület, műszaki állapot), az adásvétel indokából kiindulóan ugyanakkor érdemi vita kezdődhet az önkormányzat vagyongazdálkodásáról, és megítélhető, hogy az önkormányzat milyen stratégia és elvek mentén végzi tevékenységét.

Ezzel elérkeztünk a stratégiai tervek kérdéséhez. Jelenleg egyedül a gazdasági program közzététele kötelező, ugyanakkor számos olyan stratégiai jellegű dokumentum van, amelyek nyilvánossága és hitelessége kiszámíthatóbbá, tervezhetőbbé teszi a településen élők életét. Ilyen lehet például, hogy a település milyen turisztikai fejlesztéseket tervez, milyen céljai vannak a helyi közszolgáltatások fejlesztése területén (víz, gáz, csatorna, szélessávú internet, de említhetnénk akár a kerékpárutakat is).

E fejlesztésekhez kapcsolódóan fontos információ, hogy az önkormányzatnak milyen szervezetekkel van együttműködési megállapodása, illetve ez milyen kötelezettségeket, jogokat tartalmaz. Ezek a kapcsolatok lehetnek más településekhez (önkormányzati társulások, közös hivatalok, testvérvárosi kapcsolat), önkormányzati szövetségekhez, szerződéses partnerekhez (közszolgáltatások nyújtása, állandó megbízási szerződések), valamint helyben működő társadalmi szervezetekhez fűződők egyaránt. Az önkormányzati vagyongazdálkodás, illetve az átláthatóság tekintetében fontos szempont, hogy a település milyen jellegű támogatást nyújt e szervezeteknek (szolgáltatások igénybevétele vagy anyagi

támogatás), illetve kér-e cserébe ezért ellenszolgáltatást (pl. fellépés a falunapon, utánpótlás-nevelés), vagy határoz-e meg speciális feltételeket (a település jó hírnevének védelme).²⁰

Hasonló kérdésekkel szembesülünk az önkormányzat hivatali működésének vizsgálata kapcsán. Magyarországon nem jellemző a hivatali dolgozók bérének egyénekre lebontott közzététele, inkább egy-egy területre vonatkozóan, összesítve szokták megadni, illetve ezek az információk az éves költségvetésből bértömegként olvashatóak ki. Fontos információ a hivatal működésével kapcsolatban, hogy melyik munkatárshoz milyen szakterület tartozik, illetve fel lehet-e vele közvetlenül venni a kapcsolatot.

A helyi problémákra, közérdekű bejelentésekre adott reakció, valamint a problémamegoldás minősége ugyancsak fontos visszajelzés az önkormányzat működésére vonatkozóan. Vajon az önkormányzat képes-e gyorsan és hatékonyan reagálni, vagy a megoldás keresése helyett tehetetlenkedik, és a felelősség elhárítására összpontosít? A közérdekű bejelentések (pl. kiégett izzó, balesetveszélyes kátyú, tömegközlekedés szervezése) kezelése, megoldása és a megoldás minősége lényegi visszajelzés az önkormányzatok tevékenységéről, és ezen adatok nyilvánosságra hozása érdemi ösztönzöt jelenthet az önkormányzati közszolgáltatások folyamatos fejlesztésére.

A fenti példákából is látható, hogy az adatok közzététele messze túlmutat a közfeladatot ellátó szervtől az állampolgár felé irányuló egyoldalú kommunikáción. Habár a közzététel jelentős feladatot generál egy-egy szervezetnél, és jelentős mennyiségű adat kezelésével jár, a munka megfelelő szervezésével e tevékenység a szervezet, illetve a helyi közösség közvetlen előnyére is szolgálhat. A közzététel hatékony megszervezése ezért napjainkban már túlmutat azon informatikai megoldások alkalmazásán, amelyek egyébként hatékonyabbá tehetik a feladat ellátását (pl. pdf formátumú dokumentumok mellőzése, géppel olvasható, illetve nyílt forrású szoftverek használata, a települési vezetők fényképes önéletrajzáinak megjelenítése).

Rendkívül előnyös ugyanakkor, hogy a közzététellel járó feladatok egyszerűsíthetők és szabványosíthatók, mivel a közzétételi kötelezettségek valamennyi állami szerv számára lényegében azonosak, és a kifejlesztett munkaszervezési, informatikai megoldások kis változtatással lényegében más szervre is adaptálhatók.

Az Üvegfalú projekt kezdete óta Pázmánd önkormányzata jelentős előrelépést ért el a közérdekű és közérdekből nyilvános adatok közzététele területén: az ötfokozatú skálán megközelítette a négyes szintet. A projekt sikerét azonban elsősorban nem az mutatja meg, hogy Pázmánd mekkora előrehaladást ért el vagy sikerrel vezették-e be ezen alkalmazásokat, hanem az, hogy a jó példa mennyire volt iránymutató más önkormányzatok számára, mennyire volt képes irányt szabni a többi önkormányzat működésének.

4. Minta a falvaknak?

Alig néhány évvel ezelőtt Pázmánd leginkább a botrányok, a politikai feszültségek miatt szerepelt a hírekben. Mostanság ezek a negatív hírek háttérbe szorultak, és egyre több az olyan híradás, amely a település sikereiről, eredményeiről számol be. Ez alapján akár azt is

²⁰ <http://uvegvalu.hu/?p=225>

mondhatnánk, hogy a település mintafaluvá vált, és a korábbi széthúzást az összefogás váltotta fel.

A települési viszonyokat mélyebben vizsgálva azonban nem minden fekete és fehér. Az újítások csak akkor maradhatnak fenn, ha azokat a település lakói hasznosnak és fenntartandónak ítélik. Az új szabályok csak akkor lehetnek életképesek, ha azokat a helyi közösség elfogadja, és a közösség erejével azokra is rákényszeríti, akik nincsenek meggyőződve hasznosságukról.

Mindenesetre az biztos, hogy a helyi közélet befogadó intézményrendszerei vitákat generálnak, és az új szabályok e vitákon keresztül nyerik el végső formájukat. Ha a helyi közösség megragadja a lehetőséget, hogy a technikai eszközeinek segítségével és az átláthatóság szélesebb körű megteremtésével a tényeken alapuló vitát folytasson, ez a szemléletbeli változás mindenképpen pozitív irányban hat a helyi közösségek életére. Megítélésünk szerint hosszabb távon ez vezethet el a helyi demokrácia kiteljesedéséhez, a helyi közszolgáltatások minőségének folyamatos javításához.

Szabó Hédy, a *Pázmándi Hírvivő* c. önkormányzati lap főszerkesztője a pázmándi szervezetfejlesztési, közösségépítési projektekkel kapcsolatban a következőket fogalmazta meg: „... egy sor nagyon fontos kérdésre is rávilágítanak, amin érdemes elgondolkodnunk, amit érdemes lenne közösen megvitatnunk, elemeznünk. Például arra, hogy vajon az újítási kísérletek valóban veszélyesek lennének a hagyományok őrzésére, a betelepülők pedig a falu értékeinek megóvását veszélyeztetnék? Vagy éppen a régi értékek és vele egy időben a nyitott, innovatív szemlélet lenne az, aminek köszönhetően egyre több fiatal, nem egyszer magasan kvalifikált kisgyermekes család vásárol házat Pázmádon? Akik azután amellet, hogy boldogan és lelkesen ismerkednek a hagyományokkal, sok értéket is hoznak Pázmádra, s akiknek köszönhetően a folyamatos népességfogyás helyett immár a 2100-as lélekszámot is meghaladja a falu, s az iparűzési adóforintok száma is közel háromszorosa a néhány évvel ezelőttinek.

Ez pedig sok-sok lehetőséget jelent a falu számára, ami talán megéri az erőfeszítést mindkét oldalnak. Az idejövőknak az alkalmazkodás és a beilleszkedés nehézségeinek vállalását egy, a nagyvárosinál emberibb, természetközelibb élet reményében, a régi pázmándiaknak pedig a befogadás, a segítségnyújtás fáradalmait a falu fejlődésének érdekében.”²¹

21 Szabó Hédy: Pázmánd a világ szemével in: Pázmándi Hírvivő Új folyam 12. szám, 2014. április
<http://hirvivo.pazmand.hu/2014/05/06/pazmand-a-vilag-szemevel/>